

**Egy darabka demokrácia
(2. oldal)**

**Szubjektív gondolatok a
kiállítás margójára
(3–4. oldal)**

**Álom a sínek fölött
(4–5. oldal)**

**Egy szobor lelki anatómiája
(6–7. oldal)**

Egy darabka demokrácia

A könyvtárba kerékpározva néha elhaladok egy viszonylag nagyobb, díszes, de magyar viszonylatban nem különösebben megkapó épület mellett. Nem mindig, mert az odavezető, alternatív kerékpárutak közül nem ez a legrövidebb; de a mai nap valahogy mégis úgy döntöttem, hogy arra megyek. Talán mert ezen a csípős, hideg szombaton arrafelé több napfényes szakaszra számítottam.

Az említett épület előtti közepes méretű téren felfigyeltem néhány szivárványszínű zászlóra, meg egy-két transzparensre, messziről is látható PEACE feliratokkal. Természetesen én is pacifista vagyok, ezért rögtön felkeltette az érdeklődésemet, és oda is tekertem megnézni a dolgot. Ahogy elkezdtem sorra venni a kitett különböző háborúellenes anyagokat, amelyek többek közt azt taglalták, hogy az ország hogyan és mennyiért küldött katonákat Irakba, és mennyiért vásárolt fegyvereket, miközben az egészségügyi támogatásokat megvágta, egy néni jött oda, akinek a tekintetén kívül mindene idős volt. A sok, állandó mosolyba rendeződött ránc közül csak a vidáman szikrázó kék szem jelezte, hogy odabent még töretlen az életkedv. Szóba elegyedtünk. Kiderült, hogy 11 éve, amióta az ország katonákat küldött Afganisztánba, azóta társaival felváltva, minden egyes nap tüntetnek a békéért az állandóan nyitott ajtajú épület előtt - amelyről egyébként elárulta, hogy maga a parlament. Nekem nem tűnt fel, mert nem vagyok hozzászokva, hogy a parlamentnek hatalmas ablakai vannak, és nincs körülötte 50 méter bekerített védőzóna, sem agresszív kinézetű, nagy fekete autókkal teli parkoló. Sőt, a középen lévő jókora ajtó szárnyai éppen akkor is kitarva álltak az arra látogató polgárok előtt.

Mi a tanulság ebben a kis hétköznapi dániai történetben? Talán nem sok, de számomra mint „észtevő megfigyelőnek” jó kis továbbképzés volt a demokráciából.

Szilágyi Artúr

Szubjektív gondolatok a kiállítás margójára

„ *S mégis, magyarnak számkivetve,
lelkem sikoltva megriad ...* ”
(József Attila: *Hazám*)

A Múcsarnok nagy fába vágta a fejszét, amikor „*Mi a magyar?*” címmel rendezte meg nyári nagy kiállítását. A cím-kérdésre a választ 52 felkért művész próbálta megfogalmazni alkotásain keresztül. A kiállítást több mint húszezren nézték meg, ami már önmagában is jelzi, hogy a sokat sejtető cím marketing szempontból telitalálat. Arról nincs statisztika, hogy hányan voltak, akik katartikus szellemi élményként élték meg a látottakat, és hányan, akik többé vagy kevésbé, de csalódva, hiányérzettel távoztak. Megvallom, én ez utóbbiak közé tartozom. Az alkotásokban megfogalmazott válaszok összességével nem tudok azonosulni. Nem tudom elfogadni a kiállítás által sugallt képet válaszként *Ez a magyar!* Legfeljebb így fogalmazhatok: *Ez is a magyar!* És elismerem, hogy voltak művek, amik megfogtak, és voltak jó ötletek, amik továbbgondolásra indítottak.

Problémáim rögtön a címnél kezdődnek. A cím ugyanis reálszemléletnek nem elég egyértelmű és pontos. A kérdésben a „magyar” érthető melléknévként, és lehet általános értelmű főnév is. Az első változatra jó választ jelenthetnek a hungarikumok (mint pl. a kiállításon is megjelenő magyar pálinka és pirospaprika). A második esetben nehezebb az értelmezés. Egy kis beleérzéssel jelentheti a kérdés például azt, hogy milyen sajátságok jellemzik a magyarokat, melyek a tipikus magyar tulajdonságok, viselkedésformák, reakciók, stb. Valószínű, hogy a művészek nagy része ez utóbbit érezte fontosnak, és erre készítette el válaszalakítását.

A kiállítás címadó kérdése nem eredeti, nem a kurátorok „találmánya”. Azonos címmel jelent meg 1939-ben egy tanulmánykötet Szegfü Gyula szerkesztésében, ahol többek között Kodály Zoltán, Babits Mihály, Keresztury Dezső, Gerevich Tibor, és mások írtak tanulmányokat. A kérdés pongyolasága a kötetben kevésbé zavaró, hiszen a szerzők saját tudományos szakterületük szemszögéből pontosítják azt, így próbálva megfogalmazni a válaszokat.

Kodály Zoltán mondta egy Bartók Béláról tartott rádiós megemlékezésében: „ *A tudomány és a művészet gyökere egy, mindegyik a világot tükrözi a maga módján*”. A lényeges különbség, hogy e tükrözésben a tudomány racionális objektivitásra törekszik, míg a művészet varázsa az emocionális és szubjektív megközelítésben van. A múcsarnoki kiállítás éppen e szubjektív megközelítése miatt ad nehezen értékelhető összképet. A művész sokkal érzékenyebben reagál a negatív hatásokra, visszasságokra, mint az átlagember. Talán ez a magyarázata annak a sok negatívumnak, amit a kiállítás tükröz. Kár, hogy a rendezők sem gondolta arra, hogy egy ilyen című bemutató a főváros egyik legfrekvenciáltabb

terén nemcsak válogatott közönséget vonz, hanem olyanokat is, akik nem képesek a negatív összképet feldolgozni, újragondolni, és így a pozitív jövőépítésbe transzformálni. Félek, hogy ezekben az emberekben a kiállítás nem épített, hanem rombolt. Ilyenkor a reakció az apátia vagy a túlkompenzálás lehet. Nagy kár, hogy a műalkotásokból, installációkból hiányoznak a pozitív emberi tulajdonságok, hiányzik a lelkesedés, az öröm, a szépség, a derű, az élet szeretete stb. Nem tudom elfogadni, hogy az elmúlt 56 év kisöpörte volna belőlünk 1956 forradalmárainak szabadságszeretetét, önfeláldozását! Hiszem, hogy a két évvel ezelőtti vörösiszap-katasztrófa (ami a pusztítás jelképeként, emberek nélkül jelenik meg a kiállításon) nemcsak a pusztulásról szól, hanem a segítő helytállásról, az önkéntes társadalmi összefogásról, szolidaritásról is. Hamis az a kép, ami csak azt üzeni, hogy nálunk már nincsenek értékek, hogy itt minden csak pusztul, semmi sem épül.

Szerencse, hogy a címkérdésre adott művészi válaszok egyoldalú pesszimizmusát némileg javítja két terem, ami azonban érdekes módon nem is műalkotásokat mutat be. Az egyik az „idézetek terme”, itt a falakon nemzeti történelmünk nagyjaitól, költőinktől, művészeinktől, tudósainktól származó idézetek olvashatók és melegítik a látogatók szívét. Köztük sem kevés a kritika, de átsüt rajta a szerzők hazaszeretete, ragaszkodása. A másik teremben kortárs művészek, közéleti emberek, tudósok video-interjúkban fogalmazzák meg a magyarsággal kapcsolatos gondolataikat. A nyilatkozókat képernyőkön láthatták, szavaikat fülhallgatókon keresztül hallgathatták meg az érdeklődők. A mondottak okosak, kiegyensúlyozottak voltak, érződött belőlük, hogy nem csupán a negatívumokat látják, hanem a magyar élet pozitív oldalát is értékelik.

Bolyais szemmel nézve a kiállítás igen sok továbbgondolandó kérdést vet fel. Érdemes lenne közösen megvitatni, értelmezni az érdekesebb alkotásokat, megfejteni az első látszat mögött lévő esetleges mélyebb gondolatokat is. Izgalmas szellemi feladat lehetne az, is, hogy a kiállításon túlsúlyban lévő negatívumok mellé megkeressük a pozitívumok bemutató művészi produkciókat is.

Mielőtt beléptünk a kiállításra, tizenegy bolyais fiatal vállalta, hogy kiválaszt és leír, kommentál a látottak közül legalább egy olyan alkotást, ami megfogta művészi ábrázolásával, vagy olyan gondolatokat ébresztett benne, amit értéként vitt haza magával.

Várjuk az élménybeszámolókat!

Juhász András

Álom a sínek fölött

Egy éjszaka metróval utaztam. Váratlan, éles fények villantak néha-néha a fekete alagútban, aztán a szerelvény kiért a felszínre és leszálltam. Találomra indultam el az állomástól és első utam egy raktáépület lapos tetejére vitt. A tetőn emberek feküdtek szépen sorban, azonos távolságra egymástól. Ekkor valahol messze bomba robbant és a metró többé nem állt meg a raktárnál, hanem személytelenül robogott el alattunk, idegenekkel megrakodva. Kijelöltek nekem egy hosszúkás területet, ami fekhelynek éppen elegendő volt. Ettől kezdve odafönn éltem én is.

Az álmukban forgolódotkat alacsony perem óvta meg a lezuhanástól, de ébren, vigyázatlanul bárki leeshetett róla. Egy nap bekövetkezett az első ilyen eset. Egy kamaszkorú fiú, emlékszem, kék-fehér csíkos matróruháat viselt, szeplős volt vörös hajjal és mogorva képpel, amint a szélen egyensúlyozott, nem tudni, miért, hirtelen megtántorodott és rázuhant a sínekre. Szinte azonnal elgázolta az egyik sebesen tovazáguló vonat. Sosem felejtettem el, ahogy a vére körbemosta összetört tagjait. Mozdulatlanul bámult mindenki. Attól kezdve szorongva lestük, mikor jön a metró, de az semmiféle menetrendhez nem igazodott többé; olykor napokig elmaradt, máskor pedig néhány percenként zúgott el a házfal tövében. Az ilyen hosszabb kihagyások voltak a leggyötrőbbek. Mindannyian feszültek voltak és tudat alatt állandóan füleltünk, mert a hang mindig megelőzte forrását.

Hogy enyhítsem a szorongásom, beszédbe elegyedtem a mellettem fekvővel. Barátságos afroamerikai lány volt, mesélt az otthonáról, a terveiről és közösen megvitattuk a gyerekekkel való legideálisabb bánásmódot, a jég olvadásának sajátosságait és a békétlenséget, ami valamennyiünket a raktár tetejére üzött. Nemsokára meguntuk a tető egyhangúságát és letelepedtünk a palánk tövébe, onnan néztünk az elmosódott, kékeszürke láthatáron gomolygó füstoszlopokat és az előttünk elterülő iparvidéket. Már szinte meg is feledkeztünk a sínekről és a többiekről, amikor heves vitakozás hangjai rángatták vissza figyelmünket a betonfensíkra. Pár férfi összekülönbözött valamin, és egyre fenyegetőbben ordítottak egymással. Végül az egyik rámutatott sovány, szürke kabátot viselő társára, megragadta és letaszította a mélybe. Jött is a metró, mintha csak kiszámították volna az időpontot és a szürke kabátos férfinék vége lett. A félelem majdhogynem kézzel tapinthatóan telepedett rá a társaságra.

A kedélyek a felszínen ugyan lecsendesedtek, ám ettől kezdve mindenki gyanakvással fürkészte a másikat. Újdonsült barátnőmmel egyre kevesebbet beszélünk, többnyire némán gubbasztottunk a perem mögött, hallgatólagos fogadalmat téve, hogy amennyire lehetséges, védelmet nyújtunk egymásnak. Mindinkább elharapódzott a káosz, a csüggedés és a bizalmatlanság. Egyesek nem bírták tovább a feszültséget és hisztériás roham közepette, sikoltozva vetették le magukat a sínekre, másokat pedig agresszívabb társaik hajítottak le. Egy ideje folyton a hátam mögé pillantgattam, figyelve az emberek arcát. Számptalan nemzetiséget képviseltek, azonban egyetlen közös vonás fűzte össze őket: a fenyegetettség és a

rosszindulat kettős kifejezése. Noha nem tudni, kezdetben mennyien lehettek, a mindennapos fogatkozás ellenére még ekkor is rengetegen voltak. Csoportokba verődtek, úgy ültek nagy kupacokban, és összerezentek, ha egy csapat varjú károgova átrepült fölöttük az égen.

Mély letargiába süllyedtünk. Barátnőm lehorgasztott fejfel és üveges szemekkel meredt egy, a távolban lassan araszoló metró kocsi. Mióta itt életem, azt hiszem, ez volt az első ilyen. Én is arrafelé néztem; csakugyan lépésben haladt. Hirtelen süvítés hangzott fel és egy másik jármű szédítő sebességgel rohant el alattunk, egyenesen bele a lemaradóba. A csattanás zajai és az alkatrészek csörömpölése fülsértően értek el bennünket. Néhányan felemelték a fejüket, majd visszasüppedtek szokásos kábulatukba. Aggódva csapongó tekintetem minduntalan összetalálkozott egy másik emberével. Különbözött a többiektől; értelem és tenni akarás tükröződött benne, csak még nem tudta elszánni magát a cselekvésre. Az afroamerikai lány után ő volt az első, aki szimpátiát ébresztett bennem; másokon azonban csak ellenségeséget fedeztem fel, és ez nagyon nyugtalanított. Páran megint összekaptak valamin és már vonszolták is áldozatukat a perem felé, amikor az ember, akivel lopva egymásra néztünk olykor, felállt és elszántan a veszekedők közé lépett. Tudtam, éreztem, hogy mellé kellene állnom, hogy segíthessünk kitörni ebből a lebénult örületből, ebből a dekadenciából, de nem mertem. Ő egyedül, élénken gesztikulálva magyarázott nekik hosszú percek át, azután szónoki mozdulattal fordult volna a tető egész népe felé, de a tömeg őtjögve, durván lerohanta és ütni kezdte, ahol elérhette. A vonat elé már csak a holtteste zuhanhatott le.

Mérhetetlenül elkésérített az elvesztése, pedig sosem beszéltünk. Barátnőm immár meg sem szólalt, és az arcok a hátam mögött egyre félelmetesebbek lettek. Egyik nap megszólított egy alattomos nézésű középkorú nő, aki a legtöbbször gyanakvóan visszanezett rám, amikor körülnéztem:

- Hé, te! Miért bámulsz minket? Talán attól félsz, hogy orvul rád támadunk és letaszítunk? - Ezzel feltápáskodott és tett két lépést felém. Rémülten és tanácstalanul pillantottam a mellettem kuporgó, mozdulatlan alakra, majd ismét a körülöttünk levőkre. Gyűlölködve meredtek rám. A nő újból megszólalt.

- Gyertek, dobjuk le!

Erre egyszer csak megjött a hangom:

- Dobjunk le inkább téged! Mit szítd itt az indulatokat? - Válasz helyett oda-csörtetett hozzám és belemarkolt a karomba. Vadul és hevesen védekeztem, aztán rájöttem, hogy az egyetlen esélyem, ha ellentámadásba megyek át. Veszélyesen közel kerültünk a tető széléhez és ekkor kivételes lehetőség adódott: erőset löktem ellenfelelem, aki tébolyultan hadonászva és üvöltve zuhant le. Társai döböntően meredtek rám, de semmit nem tettek. Kihívóan néztem körbe, de láthatóan lecsillapodtak. Álló helyzetből alkalmam nyílt végigtekinteni az egész kornyadozó, lealjasult bandán és tudatosodott bennem, hogy közéjük tartozom. Mélyről jövő, iszonyatos fájdalmat éreztem. Szemközt észrevettem egy megüresedett palánkszakaszt; elbotorkáltam odáig és lefeküdtem a tövébe. Onnantól kezdve senki nem törődött velem.

Mire magamhoz tértem, egymagam voltam a tetőn.

Biró Krisztina

Egy szobor lelki anatómiája

Évnyitó táborunk utolsó napján kísértáltunk Bakonybél határában található „Hármas-kút” vagy „Szentkút” zárandokhelyhez. A hagyományok szerint ezen a helyen éltek az első bakonybéli bencés remeték. Itt remetéskedett hét éven keresztül Szent Gellért, Imre herceg korábbi nevelője, a későbbi vértanúhalált halt csanádi püspök. A hegy alatt, a forrásvízzel táplált tavacska partján szépen felújított kis kápolna és életnagyságú szobor őrzi Gellért emlékét.

Nem mindennapi szobor! Kicsit már mohosodó, műkö-betomból készült, és minden pátoztól mentes. Vézna öregedő szerzetest ábrázol, égre emelt tekintettel. Nem visel püspöki jelvényeket, nincs süvege, pásztorbotja, palástja – egyszerű remetecsuhában áll. Jobb kezében írotollat tart, bal kezét a hozzá simuló őzike hátán nyugtatja. Szokatlan ábrázolása egy közel ezer éve vértanúhalált halt, szentként tisztelt püspöknek. „Mintha hipnotikus álomban bámulná az eget...” – fogalmazza meg a BOM- csoportból valaki a véleményét. – *Telitalálat!* Amit a szobor kifejez, és annak, amit hitelesen tudunk Gellértről, valóban ez a summázata.

Velencei Patricius-családban született 980. április 23-án Szent György napján, teljes neve Giorgio Sagredo. Kiskorában súlyos beteg lett, szülei fogadalmat tettek, hogy szerzetesnek adják, ha túléli. Így kerül gyerekként a Szent Márk katedrálissal szemközti kis sziget bencés monostorba. Itt tanul és itt szentelik pappá. Kivételes személyiség lehetett, hogy szerzetestársai már igen fiatalon – húszas éveinek elején – a kolostor egyik vezetőjévé választják. Apátja Bolognába küldi egyetemi tanulmányokra. Öt évig itt tanul jogot, teológiát, ókori klasszikusokat, csillagászatot. Hazatérve hamarosan apáttá választják. Fényes karrier lehetősége állt volna előtte, ha lettek volna ilyen ambíciói. (Nem volt ritka akkoriban, hogy a bencés apátok egészen a pápai trónig is eljutottak.) Gellért azonban inkább tudós, mint főpap, két év után lemond az apátságról és hajóval a Szentföldre indul, hogy a híres egyházatya, Szent Jeromos példáját követve ott elmélkedjen és írjon. A Szentföldre nem jut el, hajója viharba kerül és megsérül a horvát partoknál. Gellért itt találkozik a pápai követségből Magyarországra visszatérő Razina pannonthalmi apáttal, aki magával hívja. Bízta, hogy István király segítségével a Dunán gyorsan elérhet Bizáncba, majd onnan Jeruzsálembe. Gellért él a lehetőséggel és elfogadja a meghívást. 1015. augusztus 15-én a székesfehérvári királyi Bazilikában, a király jelenlétében, Gellért a nagymise szónoka. A mise után a király kéreti, rövid beszélgetés után rábízta fia, Imre herceg nevelését. Gellértet vállalja a feladatot, 8 évig él a király udvarában tanítva a herceget. István alkalmanként külföldi diplomáciai feladatokat is bíz rá, így küldi többek közt Franciaországba is. Nevelői feladatának végeztével nem kéri a jutalmát, nem kér aranyat, hogy a barbár magyar valóságból kulturált európai tájakra menjen, nem kér püspökséget vagy befolyásos udvari hivatal sem, hanem elvonul egyszerű remetének Bakonybél erdejébe. A királyi udvar gazdagsága és nyüzsgő élete után hét évet tölt itt magányban kétkezi munkával,

imádsággal és írással. Lehet-e ezt jobban kifejezni, mint ahogy a szobor alkotója tette: Gellért áll a természetben, kezében toll, és szemét az égre függeszti? A helytörténészek szerint Gellért kunyhója, ha nem is pont a mai szobor helyén, de annak közelében lehetett.

1030-ban István király új feladatot bíz rá: kinevezi csanádi püspöknek. Ez sokkal inkább munka, mint megtiszteltetés. Az Ajtonytól visszafoglalt keleti országrészben kell megszerveznie a nyugati egyházat. Gellért bejárja a rábizott hatalmas területet, épít és szervez. Marosváron, Ajtony egykori szálláshelyén székesegyházat épít, főiskolát szervez, az utóbbiban maga is tanít. A Maros-szögben béke van és építkezés. István halála után nyilvánosan emeli fel szavát Orseolo Péter és Aba Sámuel királyok hatalmaskodása és önkénye ellen. Épp a Lengyelországból behívott Árpád-házi hercegek fogadására utazik, amikor 1046. szeptember 24.-én a pesti révnél Vatta pogány fegyveresei elfogják, felhurcolják a mai Gellért-hegy tetejére vezérük elé, majd szekerére szíjazva letaszítják a szikláról a Dunába. Barbár, csúfos halál az egyik nézőpontból, a másiktól egy elkötelezett életutat megkoronázó dicső vértanúság. Néhány évtizeddel később László király Istvánnal és Imre herceggel együtt emeli oltárra, avatja szentté.

Igazi BOM-feladat lehetne személyesen felkeresni a bakonybéli Gellért szobor készítőjét és elbeszélgetni vele az alkotó munkájáról. Hogyan és miért pont ilyenre készítette a szobrot? Megkérdeztem e-mail-en Izsák atyától a művész nevét és elérhetőségét. Sajnos *Opra Szabó István* szobrászművész közel tíz éve már nem él, viszonylag fiatalon halt meg. Modellje a szobor készítésekor saját édesapja volt.

Az érdekesnek ígérkező interjút tehát végleg lekéstük. Kínálkozna azonban egy másik nemes feladat is: a Gellért-szobor oldalához simuló őzike letört fülének kijavítása. Nem valószínű, hogy magától tört le, valaki így akarta bebizonyítani „rettentő erejét”. Ha lenne ismerősi körünkben szobrász, vagy műköves, megszervezhetnénk és segíthetnénk a hiány pótlását. A jövő évi Gólyatáborra Bakonybél ezzel számunkra még szebb, és egy őzike-füllel teljesebb lehetne...

Istenhez.”

Juhász András